

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРИМУСОВОГО ПОВЕРНЕННЯ І ВИДВОРЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ADMINISTRATIVE-LEGAL MECHANISM OF FORCED RETURN & EXPULSION IN MODERN CONDITIONS

Андрій Мота¹

*Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького
(вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29001)*

Andrii Mota

*Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (46
Shevchenko St., Khmelnytskyi, 29001)*

Отримано: 06.01.2025. Затверджено: 25.01.2025

АНОТАЦІЯ

У статті вивчаються доктринальні підходи щодо визначення адміністративно-правового механізму примусового повернення і видворення іноземців та осіб без громадянства. Постановка проблеми повернення нерегулярних мігрантів, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями зумовлені євроінтеграційними прагненнями України та необхідністю запровадження ефективних механізмів управління в міграційній сфері. Дослідження адміністративно-правового механізму примусового повернення і видворення має за мету встановити призначення та сучасний стан правового галузевого регулювання в загальній системі норм, спрямованих на протидію нерегулярній міграції, а також практику їх реалізації для забезпечення міграційної безпеки. Теоретична конструкція адміністративно-правового механізму охоплює правомірний та ефективний спосіб забезпечення публічного інтересу, яким для процедур примусового повернення нерегулярних мігрантів доцільно вважати міграційну безпеку. Прийняття рішень про застосування повернення переведено в суто адміністративну сферу компетенції окремих органів — Державної міграційної служби, Служби безпеки

¹ доктор юридичних наук, професор; orcid 0000-0002-0401-3496; e-mail: atom_75@ukr.net

України, органів охорони державного кордону. Звернення до суду лише передбачається і відповідним чином корелюється із конституційно визначеними функціями процесуального контролю затримання особи з метою виконання видворення. Сформована законодавча практика примусового повернення іноземців й осіб без громадянства відповідає правилам Європейського Союзу в протидії нерегулярній міграції, згідно з якою допускається можливість приймати окреме адміністративне чи судове рішення про видворення. В перспективі потребує розв'язання проблема про юридичну природу заходів примусу міграційного характеру для удосконалення їх регулювання у відповідності до адміністративного законодавства.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм; видворення; іноземці; міграційна безпека; нерегулярні мігранти; особи без громадянства; повернення; примус; публічний інтерес.

ABSTRACT

The article studies doctrinal approaches to determining the administrative-legal mechanism of forced return and expulsion of foreigners and stateless persons. The formulation of the problem of the return of illegal migrants, its connection with important scientific or practical tasks is due to the European integration aspirations of Ukraine and the need to introduce effective management mechanisms in the migration sector. The study of the administrative-legal mechanism of forced return and expulsion aims to establish the purpose and current state of legal sectoral regulation in the general system of norms aimed at countering illegal migration, as well as the practice of their implementation to ensure migration security. The theoretical construction of the administrative-legal mechanism encompasses a legitimate and effective way of ensuring the public interest, which for the procedures of forced return of illegal migrants it is appropriate to consider migration security. Decision-making on the application of return has been transferred to a purely administrative sphere of competence of individual bodies — the State Migration Service, the Security Service of Ukraine, and the state border guard bodies. An appeal to the court is only envisaged and is accordingly correlated with the constitutionally defined functions of procedural control of the detention of a person for the purpose of carrying out expulsion. The established legislative practice of forced return of foreigners and stateless persons complies with the rules of the European Union in combating irregular migration, according to which it is allowed to make a separate administrative or judicial decision on expulsion. In the future, the problem of the legal nature of coercive measures of a migration nature needs to be resolved in order to improve their regulation in accordance with administrative legislation.

Key words: administrative and legal mechanism; expulsion; foreigners; migration security; irregular migrants; stateless persons; return; coercion; public interest.

I. ВСТУП

Постановка проблеми повернення нерегулярних мігрантів, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями зумовлено євроінтеграційними прагненнями України та необхідністю запровадження ефективних механізмів управління в міграційній сфері. Міжнародні зобов'язання та національна регламентація визначила

нові поняття і завдання перед органами, які протидіють нелегальній міграції. Відповідна правоохоронна діяльність також важлива в контексті інтегрованого управління кордонами, стратегічною ціллю якого визначено виявлення нерегулярних мігрантів та повернення їх до країн походження або третіх країн, їх примусове видворення за межі України¹.

Протягом 9 місяців 2024 р. Державною міграційною службою України виявлено 2 262 нелегальних мігрантів – 1 674 чоловіків та 588 жінок. Стосовно затриманих нерегулярних мігрантів прийнято рішення про добровільне повернення (6 осіб), примусове повернення (1 952 особи), примусове видворення (303 особи)².

Механізми повернення іноземців та осіб без громадянства стали предметом наукових досліджень у зв'язку із зростаючими темпами міграції. Особливості регулювання міграційних процесів та їх організаційно-правового забезпечення вивчали в своїх працях О. О. Бандурка, Н. П. Бортник, І. К. Василенко, С. Ф. Константінов, О. В. Кузьменко, Ю. Б. Курилюк, О. А. Малиновська, С. О. Мосьондз, В. С. Нікіфоренко, В. І. Олефір, О. І. Піскун, Ю. І. Римаренко, С. Б. Чехович та ін. Для розуміння природи примусових повернень мігрантів, що переважно реалізуються в контексті публічного адміністрування, мають значення теоретичні положення, сформульовані Ю. П. Битяком, В. М. Галуньком, В. В. Зуй, В. К. Колпаковим, А. Т. Комзюком, В. І. Курилом, Н. Р. Нижник, О. І. Остапенком, М. І. Смоковичем, М. М. Тищенком та ін. Суттєвий науковий внесок для з'ясування інституту примусового видворення зробили в своїх дисертаційних дослідженнях М. М. Аракелян, І. В. Гула, Н. П. Демчик, В. Л. Зьолка, В. І. Палько і В. В. Половніков. Окремо слід відзначити останні праці з цієї тематики таких, переважно молодих, вчених і практиків, як: Р. О. Байдич, А. І. Вибодовський, Я. О. Кушнір, А. Я. Ксензюк, А. М. Токар, А. В. Царук, які враховують сучасний стан законодавчого регулювання процедур примусового повернення іноземців та осіб без громадянства.

¹ Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 687-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/687-2019-p#Text>

² Показники діяльності ДМС за 9 місяців 2024 року. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2024_9.pdf

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Дослідження адміністративно-правового механізму примусового повернення і видворення має за мету встановити призначення та сучасний стан відповідного галузевого регулювання в загальній системі норм, спрямованих на протидію нерегулярній міграції, а також практику їх реалізації для забезпечення міграційної безпеки. Адміністративно-правовий механізм примусового повернення і видворення охарактеризовано з урахуванням методологічних підходів про обов'язковість примусових заходів і забезпечення публічного інтересу — міграційної безпеки. Системно-структурний і функціональний методи сприяли дослідженню поняття «адміністративно-правовий механізм» для позначення правомірних та ефективних способів примусового повернення стосовно іноземців або осіб без громадянства. Порівняльно-правовий метод використано для характеристики соціальної зумовленості застосування повернення для протидії нерегулярній міграції в різних суспільно-політичних умовах у співставленні з європейським досвідом примусових процедур.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Проблема нерегулярної міграції залишається актуальною, оскільки впливає на безпеку держави, її міжнародні відносини та може загостритися в умовах широкомасштабної військової агресії, розпочатої 24 лютого 2022 р. проти України, відсутності можливості здійснення контролю на значній ділянці державного кордону¹. Під час дії правового режиму воєнного стану міжнародні переміщення людей через державний кордон України збільшилися, хоча зазнали певної трансформації. Поява прямих і зворотних потоків біженців, допомога багатьох розвинутих демократій у підготовці військовослужбовців, лікуванні та реабілітації поранених, безпрецедентна гуманітарна та військова допомога Україні призвели до збільшення пасажиропотоку в 1,8 рази 2022 р. (на транс'європейських транспортних коридорах) та збільшення перевезень на 20 % порівняно з 2021 р. У 2023 р. пасажиропотік і транспортний потік на транс'європейських транспортних

¹ Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року : розрядження Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p#Text>

коридорах зріс майже на 15 %. Очікується, що ця тенденція збережеться і в майбутньому¹.

За таких умов повернення мігрантів, навіть коли їх статус нерегулярний, переважно полягає в самостійному виборі варіанту активної поведінки переміщення до країни походження. Як наслідок, у літературі, перш за все, розрізняють наступні три типи повернення: самоорганізоване, тобто таке, яке здійснюється біженцями самостійно і без сторонньої допомоги, його називають також спонтанним поверненням; добровільне повернення за сприяння і на основі домовленостей між Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН) та урядами країн походження й притулку; стимульоване повернення, яке включає логістичну та фінансову підтримку і відбувається, коли УВКБ ООН доходить висновку, що ситуація, яка призвела до втечі, більше не існує².

Водночас, незаперечною залишається мета досягнення необхідного рівня стримування та протидії нерегулярній міграції, що можливо за умови належного забезпечення, інформаційного супроводження та вдосконалення процедур повернення іноземців та осіб без громадянства, які порушили законодавство України про державний кордон, їх примусового видворення за межі України та передачі відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію з дотриманням основоположних прав і свобод людини³. Ефективність повернення пов'язується, крім іншого, з формуванням чіткого розуміння потенційними мігрантами того, що єдиним способом скористатися перевагами імміграції є дотримання норм міграційного законодавства та зрештою в протилежному випадку процедура повернення є невідворотною. Забезпечити невідворотність покликаний примус, що застосовується лише уповноваженими на це суб'єктами владних повноважень (його застосування передбачено компетенцією останніх), в односто-

¹ Nikiforenko, V., Kuryliuk, Yu. (2024). Ukraine's Transit Potential Amid the Russian Invasion and European Integration. *Lex Portus*. Vol. 10(4). p. 8. URL: <https://doi.org/10.62821/lp10401>. DOI 10.62821/lp10401

² Малиновська О. (2024). Політико-правові норми та чинники повернення вимушених мігрантів. *Migration & Law*. Vol. 4 (issue 2). С. 11–12. URL: <http://doi.org/10.32752/2786-5185-2024-4-2-5-29>

³ Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 687-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/687-2019-p#Text>

ронньому порядку та пов'язаний з вольовим моментом психологічного або фізичного впливу на свідомість і поведінку осіб¹. Як зазначає з цього приводу А. Т. Комзюк, держава й уповноважені нею органи мають право застосовувати легалізований примус від імені всього суспільства, підкоряючи членів спільноти встановленим ним правилам, навіть якщо вони розходяться з їх переконаннями².

У сучасних умовах реалізація заходів примусового повернення ґрунтовно іноземців або осіб без громадянства відбувається шляхом застосування адміністративно-правових механізмів. Зокрема, стратегічним виміром реалізації державної політики у сфері інтегрованого управління державним кордоном є налагоджений механізм міжвідомчого контролю міграційної ситуації, що забезпечує своєчасне виявлення нерегулярних мігрантів, їх ідентифікацію і повернення до держав походження (прибуття) та збільшення частки нерегулярних мігрантів, які добровільно залишили Україну до тих, що були примусово повернуті або видворені³.

Не лише юридична «оболонка» (зазвичай, адміністративно-правова регламентація), але й публічний інтерес легалізує заходи примусового повернення мігрантів. Тож і тоді, коли ставиться питання обмеження прав та свобод людини, держава часто апелює до публічного інтересу. Іншими словами, підставою для обмеження прав і свобод людини може бути необхідність забезпечити (гарантувати, захистити, відновити тощо) публічний інтерес⁴.

Публічний інтерес — це інтерес держави, суспільства, територіальної громади, а також важливі для великої кількості осіб інтереси та потреби. Роль адміністративного органу якраз полягає у тому, щоб знайти оптимальний баланс між приватними інтересами (приватної) особи і публічними інтересами⁵.

¹ Битяк Ю. П. (ред.) (2020). Адміністративне право: підручник. Харків: Право. С. 252.

² Комзюк А. Т. (2002). Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / ХНУВС. С. 11.

³ Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 687-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/687-2019-r#Text>

⁴ Бевзенко В. М., Коломоєць Т. О., Миرونюк Р. В. та ін. (2023). Загальне адміністративне право: підручник. 2-ге вид. Одеса: Гельветика. С. 57.

⁵ Тимошук В. П. (ред.) (2023). Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру». Київ. С. 40–41.

Теоретична конструкція адміністративно-правового механізму охоплює правомірний та ефективний спосіб забезпечення публічного інтересу, яким для процедур примусового повернення нерегулярних мігрантів доцільно вважати міграційну безпеку, тобто такий стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від міграційних загроз, за якого забезпечено врахування інтересів як держави, суспільства, так і особи відповідно до гарантованих законодавством прав людини¹.

Правові механізми відображають логіку юридичного впливу, але в контексті певного суспільного відношення з урахуванням матеріальних і духовних факторів, зокрема ступеня й характеру розвитку правової культури особистості і суспільства, включення в неї гуманістичних цінностей людства². Крім того, важливою перевагою змісту адміністративно-правового механізму відзначається поєднання процесуальної та управлінської природи в характеристиці діяльності органів, призначених для протидії нерегулярній міграції³. До прикладу, О. В. Радченко припускає, що механізму, як явищу, мають бути обов'язково притаманні такі характерні ознаки: є продуктом організованої діяльності; має мету або функцію; містить послідовність дій, певний вид руху; передбачає переважно однобічний вплив з чітко визначеним вектором впливу; має суб'єкт і об'єкт; характеризується жорстким взаємозв'язком, усталеністю процесу, правил взаємодії; його функціонування в ідеалі націлене на автоматизм; його побудова має структурно-функціональний характер; має ознаки відкритої або закритої системи⁴.

Зазначені характеристики адміністративно-правового механізму примусового повернення і видворення в сучасних умовах зазнають трансформації. Законодавець відмовився від легітимізації рішення про

¹ Резнікова О. О., Войтовський К. Є. (2024). Термінологічний словник-довідник у сфері національної стійкості. Київ: НІСД. С. 33.

² Єршова Н. Г. (2020). Поняття правового механізму в контексті публічної політики: міжнародний досвід для України. *Інвестиції: практика та досвід*. № 19–20. С. 181. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-20>

³ Мота А. (2018). Адміністративно-правовий механізм ідентифікації нелегальних мігрантів, які виявляються органами Державної прикордонної служби України. *Право України*. № 1 (6). С. 184–195.

⁴ Радченко О. В. (2009). Категорія «механізм» у системі державного управління. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. № 3. С. 64–65.

примусове видворення шляхом звернення до судової влади. З 2023 р. в Україні спрощено процедуру примусового видворення нерегулярних мігрантів, які затримуються за незаконне перетинання державного кордону або інші грубі порушення українського законодавства, шляхом надання права ухвалення таких рішень відповідним державним несудовим органам (Державна міграційна служба, Служба безпеки України, органи охорони державного кордону). Їх повноваження в адміністративних провадженнях щодо застосування примусового повернення та примусового видворення іноземців й осіб без громадянства є юрисдикційними (за своєю процесуальною природою) та взаємопов'язаними (відповідно до правового регулювання)¹.

Загалом така практика відповідає правилам Європейського Союзу в протидії нерегулярній міграції. Згідно з положеннями Директиви № 2008/115/ЄС Європейського Парламенту та Ради про загальні стандарти і процедури, що підлягають застосуванню в державах-членах для повернення громадян третіх країн, які незаконно перебувають на території ЄС, «рішення про повернення» означає рішення чи акт адміністративного або судового органу, які визначають перебування громадянина третьої країни незаконним і покладають або встановлюють зобов'язання повернення. Також допускається можливість для держав — членів приймати окреме адміністративне чи судове рішення або акт, що передбачає видворення².

Місцеві загальні суди як адміністративні суди, за позовами вказаних вище державних органів, уповноважені здійснювати судовий контроль і приймати рішення про затримання іноземців (осіб без громадянства) з метою ідентифікації та/або забезпечення примусового видворення за межі території України, а також альтернативних затриманню заходів³. Саме в такий спосіб реалізуються положення статті 29 Конституції України, відповідно до яких ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивова-

¹ Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

² Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/115/oj>

³ Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

ним рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом¹. Адміністративний суд превентивно захищає права та інтереси відповідача (тобто іноземця або особи без громадянства), якщо позовні вимоги безпідставні, хоча, на перший погляд, застосування до фізичних осіб примусових заходів не кореспондується із завданнями адміністративного судочинства².

IV. ВИСНОВКИ

В Україні сформовано адміністративно-правовий механізм примусового повернення і видворення на основі законодавчого оформлення спрощення процедури ухвалення відповідних рішень державними несудовими органами. Звернення до суду лише передбачається і відповідним чином корелюється із конституційно визначеними функціями процесуального контролю щодо затримання особи з метою виконання видворення. Налагоджений механізм повернення іноземців та осіб без громадянства, зокрема видворення, повинен сприяти належному перерозподілу державних ресурсів на виконання оборонних завдань та, як наслідок, досягнення воєнного успіху.

Актуальним завданням залишається узгодження міжвідомчої регламентації для усунення суперечності положенням законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Небезпідставно А. В. Царук, Я. О. Кушнір, Р. О. Байдич та А. І. Вибодовський відзначають, що положення Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства в частині прийняття рішення про видворення застосовувати наразі неможливо³.

Вимагає свого перспективного розв'язання проблема закладена у частині 3 статті 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідно до якої законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб

¹ Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

² Смокович М. І. (2012). Визначення юрисдикції адміністративних судів та розмежування судових юрисдикцій: монографія. Київ: Юрінком Інтер. С. 78, 79.

³ Царук А. В., Кушнір Я. О., Байдич Р. О., Вибодовський А. І. (2024). Проблемні питання примусового повернення та примусового видворення іноземців Державною прикордонною службою України: адміністративно-правовий аспект. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : «Юридичні науки»*. № 6 (76). С. 60–66. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-6-9914>

без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок¹. З'явилися оригінальні погляди стосовно шляхів удосконалення адміністративного законодавства, згідно з якими примусове видворення з України передбачається як адміністративне стягнення, що може бути накладено за вчинення іноземцем або особою без громадянства адміністративного правопорушення, передбаченого статтями 202, 203, 203-1, 204-1 зазначеного Кодексу². Очевидно, що дискусія про природу заходів примусу міграційного характеру продовжується та потребує в майбутньому наукового обґрунтування на основі дослідження сучасних передумов правової регламентації й практики її реалізації.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бевзенко В. М., Коломоєць Т. О., Миронюк Р. В. та ін. (2023). Загальне адміністративне право: підручник. 2-ге вид. Одеса: Гельветика. 688 с.
2. Битяк Ю. П. (ред.) (2020). Адміністративне право: підручник. Харків: Право. 392 с.
3. Єршова Н. Г. (2020). Поняття правового механізму в контексті публічної політики: міжнародний досвід для України. *Інвестиції: практика та досвід*. № 19–20. С. 179–185. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-20>
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
6. Комзюк А. Т. (2002). Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / ХНУВС. 32 с.
7. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
8. Ксензюк А. Я., Курилюк Ю. Б. (2024). Прикордонна безпека України (адміністративно-деліктне забезпечення): монографія; за заг. ред. В. С. Нікіфоренка. Київ: ВД «Дакор». 176 с.
9. Малиновська О. (2024). Політико-правові норми та чинники повернення вимушених мігрантів. *Migration & Law*. Vol. 4 (issue 2). С. 5–29. URL: <http://doi.org/10.32752/2786-5185-2024-4-2-5-29>
10. Мота А. (2018). Адміністративно-правовий механізм ідентифікації нелегальних мігрантів, які виявляються органами Державної прикордонної служби України. *Право України*. № 1 (6). С. 184–195.
11. Показники діяльності ДМС за 9 місяців 2024 року. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2024_9.pdf
12. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

² Ксензюк А. Я., Курилюк Ю. Б. (2024). Прикордонна безпека України (адміністративно-деліктне забезпечення): монографія; за заг. ред. В. С. Нікіфоренка. Київ: ВД «Дакор». С. 138.

13. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року : розрядження Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p#Text>
14. Про схвалення Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 687-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/687-2019-p#Text>
15. Радченко О. В. (2009). Категорія «механізм» у системі державного управління. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. № 3. С. 64–69.
16. Резнікова О. О., Войтовський К. Є. (2024). Термінологічний словник-довідник у сфері національної стійкості. Київ: НІСД. 80 с.
17. Тимошук В. П. (ред.) (2023). Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру». Київ. 545 с.
18. Смокович М. І. (2012). Визначення юрисдикції адміністративних судів та розмежування судових юрисдикцій: монографія. Київ: Юрінком Інтер. 304 с.
19. Царук А. В., Кушнір Я. О., Байдич Р. О., Вибодовський А. І. (2024). Проблемні питання примусового повернення та примусового видворення іноземців Державною прикордонною службою України: адміністративно-правовий аспект. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : «Юридичні науки»*. № 6 (76). С. 60–66. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-6-9914>.
20. Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/115/oj>
21. Nikiforenko, V., Kuryliuk, Yu. (2024). Ukraine's Transit Potential Amid the Russian Invasion and European Integration. *Lex Portus*. Vol. 10(4). pp. 7–19. URL: <https://doi.org/10.62821/lp10401>

REFERENCES

1. Bevzenko V. M., Kolomojets T. O., Myronyuk R. V. et al. (2023). *Zahalne administratyvne pravo* [General Administrative Law]. 2nd ed. Odesa: Helvetika. 688 p. [in Ukrainian].
2. Bytyak Yu. P. (ed.) (2020). *Administratyvne pravo* [Administrative Law]. Kharkiv: Law. 392 p. [in Ukrainian].
3. Code of Administrative Procedure of Ukraine: Law of Ukraine of October 3, 2017. No. 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [in Ukrainian].
4. Code of Ukraine on Administrative Offences of December 07, 1984. No. 8073-X. Url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian].
5. Constitution of Ukraine of June 28, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> [in Ukrainian].
6. Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/115/oj>
7. Ershova N. G. (2020). Ponyattya pravovoho mekhanizmu v konteksti publichnoyi polityky: mizhnarodnyy dosvid dlya Ukrayiny [The concept of legal mechanism in the context of public policy: international experience for Ukraine]. *Investments: practice and experience*. No. 19–20. pp. 179–185. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-20> [in Ukrainian].
8. Komziuk A. T. (2002). *Administratyvnyy prymus v pravookhoronniy diyalnosti militsiyi v Ukrayini* [Administrative coercion in law enforcement activities of the police in Ukraine]: PhD thesis ... Doctor of Law: 12.00.07 / KhNUiE. 32 p. [in Ukrainian].

9. Ksenziuk A. Ya., Kuryliuk Yu. B. (2024). Prykordonna bezpeka Ukrainy (administrativno-deliktne zabezpechennya) [Border Security of Ukraine (Administrative and Tort Provision)]; Ed. V. S. Nikiforenko. Kyiv: Dakor. 176 p. [in Ukrainian].
10. Malynovska O. (2024). Polityko-pravovi normy ta chynnyky povernennya vymushenykh mihrantiv [Political and legal norms and factors of the return of forced migrants]. *Migration & Law*. Vol. 4 (issue 2). pp. 5–29. URL: <http://doi.org/10.32752/2786-5185-2024-4-2-5-29> [in Ukrainian].
11. Mota A. (2018). Administrativno-pravovyy mekhanizm identyfikatsiyi nelegalnykh mihrantiv, yaki vyavlyayutsya orhanamy Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy [Administrative and legal mechanism for identifying illegal migrants detected by the State Border Guard Service of Ukraine]. *Law of Ukraine*. No. 1 (6). pp. 184–195. [in Ukrainian].
12. Nikiforenko, V., Kuryliuk, Yu. (2024). Ukraine's Transit Potential Amid the Russian Invasion and European Integration. *Lex Portus*. Vol. 10(4). pp. 7–19. URL: <https://doi.org/10.62821/lp10401>
13. On the legal status of foreigners and stateless persons: Law of Ukraine of September 22, 2011. No. 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> [in Ukrainian].
14. On approval of the Strategy of the State Migration Policy of Ukraine for the period until 2025: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 12, 2017. No. 482-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p#Text> [in Ukrainian].
15. On approval of the Integrated Border Management Strategy for the period until 2025: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 24, 2019. No. 687-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/687-2019-p#Text> [in Ukrainian].
16. Radchenko O. V. (2009). Katehoriya «mekhanizm» u systemi derzhavnoho upravlinnya [The category of “mechanism” in the system of public administration]. *State and regions. Series: Public administration*. No. 3. pp. 64–69. [in Ukrainian].
17. Reznikova O. O., Voitovsky K. E. (2024). Terminologichnyy slovnyk-dovidnyk u sferi natsionalnoyi stiykosti [Terminological dictionary-reference book in the field of national stability]. Kyiv: NISS. 80 p. [in Ukrainian].
18. Smokovich M. I. (2012). Vyznachennya yurysdyktsiyi administrativnykh sudiv ta rozmezhuvannya sudovykh yurysdyktsiy [Definition of the jurisdiction of administrative courts and the delimitation of judicial jurisdictions]. Kyiv: Yurinkom Inter. 304 p. [in Ukrainian].
19. SMS activity indicators for the first 9 months of 2024. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2024_9.pdf [in Ukrainian].
20. Tsaruk A. V., Kushnir Ya. O., Baydych R. O., Vybodovsky A. I. (2024). Problemni pytannya prymusovoho povernennya ta prymusovoho vydvorennia inozemtsiv Derzhavnoyu prykordonnoyu sluzhboyu Ukrainy: administrativno-pravovyy aspekt [Problematic issues of forced return and forced expulsion of foreigners by the State Border Guard Service of Ukraine: administrative and legal aspect]. *International scientific journal «Internauka». Series: «Legal Sciences»*. No. 6 (76). pp. 60–66. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-6-9914> [in Ukrainian].
21. Tymoshchuk V. P. (ed.) (2023). Naukovo-praktychnyy komentar do Zakonu Ukrainy «Pro administrativnu protseduru» [Scientific and practical commentary to the Law of Ukraine “On Administrative Procedure”]. Kyiv. 545 p. [in Ukrainian].